

نام طرح:

نیکوکاری در فضای دیجیتال

مطالعه موردی خیریه‌ها و استفاده از رسانه‌های اجتماعی در ایران

نام دانشگاه:	تهران	دانشکده:	علوم اجتماعی	مجری: دکتر	مهري بهار
کارفرما: بنیاد خیریه راهبری آلاء		تاریخ شروع:	1403/7/1	تاریخ پایان:	1404/9/1

شرح مختصر قرارداد

این پژوهش با هدف تحلیل نحوه بازنمایی امر خیر در فضای دیجیتال، به‌ویژه اینستاگرام، و مطالعه تطبیقی انواع خیریه‌ها انجام شده است. داده‌ها از ترکیب روش‌های کیفی و کمی شامل مصاحبه، مشاهده میدانی صفحات اینستاگرامی، تحلیل پست‌ها، کامنت‌ها، لایک‌ها و کمی‌سازی داده‌های محتوایی در بازه زمانی ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۳ به‌دست آمده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که اینستاگرام برای خیریه‌ها صرفاً یک ابزار اطلاع‌رسانی نیست، بلکه «صحنه‌ای برای اجرا» است؛ صحنه‌ای که در آن روایت‌سازی، نمایش هویت سازمانی، مدیریت احساسات و کارگردانی مخاطب صورت می‌گیرد. در چارچوب نظری و منطق نظریه نمایشی گافمن رسانه‌های اجتماعی، پژوهش سه تیپ خیریه را شناسایی می‌کند: خیریه‌های سنت‌گرا با اجرای مبتنی بر «غیبت»، مدل ترکیبی که میان روایت عاطفی و عقلانیت مدیریتی در حال مذاکره است، و بومیان دیجیتال که با منطق پلتفرم زاده شده و به انسجام روایی، شفافیت و خردورزی اجرایی دست یافته‌اند.

تحلیل تطبیقی نشان می‌دهد تفاوت این سه تیپ را می‌توان با مفهوم «شکاف اصالت» توضیح داد؛ اصالتی که نه به معنای صداقت اخلاقی، بلکه به معنای هماهنگی میان نقش، روایت و عملکرد در چشم مخاطب است. نتایج نشان می‌دهد کمترین شکاف اصالت در میان بومیان دیجیتال دیده می‌شود، در حالی که خیریه‌های سنت‌گرا و مدل‌های ترکیبی با اشکال متفاوتی از ناهم‌خوانی مواجه‌اند. تحلیل ابعاد عاطفی، شناختی و رفتاری بازنمایی امر خیر حاکی از کالایی‌شدن احساس، خستگی عاطفی مخاطبان، و فرسایش تدریجی اثربخشی فراخوان‌های کنشی است؛ در مقابل، محتوای عقلانی و ارزش‌های پایدار به الگوی تثبیت‌شده‌تری دست یافته‌اند. پژوهش در نهایت نشان می‌دهد که امر خیر دیجیتال عرصه‌ای پیچیده از اجرا، معناسازی و قدرت است که در آن مخاطبان به «تماشاگر-بازیگر دیجیتال» بدل می‌شوند و آینده آن بیش از هر چیز وابسته به یکپارچگی روایی، شفافیت و درک حرفه‌ای از منطق پلتفرم‌هاست.

برنامه آتی جهت توسعه طرح

- 1- گذار از «خیریه ابزاری» به «خیریه تعاملی-اجتماعی»
- 2- از نیکوکاری تا پلتفرم: دگردیسی امر خیر در منطق اقتصاد توجه
- 3- بازتعریف نقش پلتفرم‌ها و مهار منطق الگوریتمی
- 4- توسعه مشارکت معنوی و سرمایه اخلاقی جمعی